

Омельченко Людмила

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології

Національного університету біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

omelchenko2006@nubip.edu.ua

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕОРІЇ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

***Анотація.** Стаття присвячена висвітленню аналізу психологічної теорії множинного інтелекту та методичних аспектів упровадження зазначеної концепції в практику освітнього процесу ЗЗСО. У теоретичній частині зацентровано увагу на методологічному підході Г. Гарднера до інтерпретації множинного інтелекту, характеристики видів множинного інтелекту. Практична частина публікації містить методичні рекомендації щодо впровадження теорії множинного інтелекту в практичну діяльність сучасного педагога.*

***Ключові слова:** освітній процес, інклюзія, множинний інтелект, види множинного інтелекту, рекомендації впровадження теорії множинного інтелекту в практику.*

***Annotation.** The article highlights the theoretical provisions of the psychological theory of multiple intelligences and methodological aspects of implementing the specified concept into the practice of the educational process of secondary school. The theoretical part focuses on the methodological approach of G. Gardner to the interpretation of multiple intelligences, the characteristics of the types of multiple intelligences. The practical part of the publication highlights*

methodological recommendations for implementing the theory of multiple intelligences into the practical activities of a modern teacher.

Key words: *educational process, inclusion, multiple intelligence, types of multiple intelligences, recommendations for implementing the theory of multiple intelligences into practice.*

Вступ. Освітня політика Європейського Союзу ґрунтується на засадничих ідеях демократизації та інклюзії, гуманістичних цінностях, верховенстві прав людини. Процес інтеграції України до Європейської спільноти зумовив реформування української освіти, зокрема перегляд методологічних та ціннісних підходів до освіти здобувачів усіх рівнів. Суперечність між запитом українського суспільства на освіту нового типу та браком науково-методичного супроводу реформи, зумовив цілу низку досліджень у зазначеній царині, зокрема присвячених проблемі інклюзії. Одним із важливих аспектів доступності та якості освіти, що забезпечується закладами загальної середньої освіти, є необхідність впровадження ефективних світових концепцій та методик, що й стало предметом нашого дослідження.

Мета статті - здійснити теоретичний аналіз концепції множинного інтелекту та запропонувати методичні рекомендації щодо практичної реалізації її положень в освітньому процесі українських закладів освіти.

Результати дослідження. Світовий науковий дискурс «інклюзію» в широкому розумінні інтерпретує як морально-етичний обов'язок, основою якого є ідеї рівності та соціальної справедливості для всіх верств населення, що гарантується на всіх рівнях освіти [4]. Юридичним базисом інклюзивної освіти стали Саламанська декларація ЮНЕСКО (1994) [2], Цілі сталого розвитку ООН [3]. В Україні поняття «інклюзивне навчання» визначено статтею 20 Закону України «Про освіту»: навчання здобувачів освіти, що ґрунтується на принципах недискримінації, урахування багатоманітності людини, ефективної інтеграції в освітнє середовище всіх його учасників [1]. У документі воно пояснюється як змога інтеграції в освітнє середовище закладів освіти осіб з

ООП. Розуміючи значущість адаптації та соціалізації дітей з ООП, надання їм можливостей для інтеграції в суспільство, ми водночас схилиємося до думки про необхідність ширшого розуміння інклюзивності освіти, зокрема як такої, що забезпечує можливість реалізації принципів доступності, диференціації, природодоцільності для всіх без винятку здобувачів освіти.

Як засвідчує педагогічна практика, академічна успішність школярів, разом з ними й осіб з ООП, зумовлюється методикою навчання, її концептуальними основами. Значна кількість науковців та вчителів-практиків підтверджують ефективність та високу якість освіти, заснованої на інтеграції теорії множинного інтелекту Г. Гарднера в процес навчання [5; 6].

Він, як автор психологічних досліджень та практик з великим досвідом, розширив науковий погляд на розуміння сутності інтелекту: це фізіопсихологічний потенціал людини, що функціонує для аналізу інформації, що активізується в культурному середовищі за умов розв'язання проблем чи створенні цінних для конкретної культури продуктів [4]. Г. Гарднер розглядає інтелект як множинне явище. Дослідник відходить від звуженого тлумачення інтелекту як такої здатності, що засновується тільки на когнітивних здібностях людини. У своїй теорії він обґрунтовує вісім типів інтелекту (дев'ятий додають подальші дослідження), що притаманні кожній людині (табл. 1).

Кожен конкретний індивід має свій унікальний профіль інтелекту, у якому в різній мірі прояву поєднуються всі зазначені види. Прояв кожного виду інтелекту визначається генотипом людини, історією її онтогенетичного розвитку. Стереотипно суспільство має запит на суб'єктів з домінуючими логіко-математичним та лінгвістичним інтелектом.

Практичне впровадження теорії множинного інтелекту в освітній процес дає змогу вчителям розширити спектр застосовуваних прийомів і методів навчання, а також засобів; застосовувати на уроках групові й індивідуальні форми навчання здобувачів, створювати рекомендації до виконання освітніх проєктів.

Види множинного інтелекту (за Г. Гарднером)

Вид інтелекту	Сутність
Лінгвістичний	Проявляється як чутливість до різновидів мови, гарна здатність до опанування мов, використання мови як засобу досягнення цілей, самовираження, написання книг, створення текстів промов, документів, проведення дискусій
Логіко-математичний	Здатність розуміти причинно-наслідкові зв'язки між явищами, процесами, впливами, здійснювати логічний аналіз у різних ситуаціях, розв'язувати математичні вправи, застосовувати математичну теорію в практиці, здійснювати наукове дослідження, застосовувати критичного мислення для вирішення проблемних завдань
Просторовий	Здатність безпомилково сприймати зорово-просторовий світ, здатність змінювати, перетворювати візуально-просторову інформацію, добре створювати візуальні образи, малювати, гарне відчуття простору й напрямку
Музичний	Здатність до виконання, композиції та оцінювання музичних творів; розвинене відчувати ритму, висоти тональності, темпу виконання, мелодії, кольору тону; вміння гарно співати, виконувати музичні твори на інструментах, складати музичні композиції. Імпровізувати
Тілесно-кінетичний	Здатність до гарної координації тіла чи його частин для вирішення життєвих проблем або створення продуктів, вишуканість, грація у тілесних рухах, добре розвинена здатність утримувати рівновагу тіла, притаманна гнучкість, спритність, гарна координація рухів.
Міжособистісний	Здатність розуміти іншого: його наміри, мотивацію, бажання; вміння взаємодіяти з іншими; чутливість у взаємодії: до темпераменту іншого, його настрою, вміння ефективно спілкуватися, досягати взаєморозуміння
Внутрішньоособистісний	Здатність до саморозуміння, створення ефективною моделі себе самого, розуміння себе: своїх страхів, здібностей, їх використання для саморозвитку, управління своїм життям; самосвідомість, здатність до емоційної саморегуляції
Природничий	Здатність до сприймання природного середовища: сприймання і розуміння його, класифікація природних об'єктів, явищ: виявлення закономірностей природного світу, чутливість до рослин і тварин, класифікування природних форм
Екзистенційний	Здатність до філософського осягнення світу, схильність до виявлення та розуміння сенсу людського буття, інтерес до світобудови, пошуку важливих питань людського життя й відповідей на них.

Наприклад, на уроці літератури педагог може запропонувати здобувачам поділитися враженнями від прочитаного, організувати дискусію про проблематику творів (завдання для здобувачів із екзистенційним, лінгвістичним інтелектом), читання твору в ролях (для носіїв лінгвістичного, музичного інтелекту), аналіз епізодів, характерів літературних персонажів, створення порівняльних таблиць (для носіїв логіко-математичного інтелекту), малювання ілюстрацій, виконання напам'ять, інсценізацію (міжособистісний, внутрішньоособистісний, тілесно-кінетичний, просторовий види інтелекту), створення музичного супроводу (музичний інтелект), саморобних книжечок (тілесно-кінетичний, лінгвістичний, внутрішньоособистісний), виконання проекту на підґрунті прочитаного твору (всі види, адже виконання передбачає різноманітні завдання, у яких кожен знайде «своє»): створення продовження твору (лінгвістичний, логіко-математичний), аналіз читацьких уподобань однокласників (логіко-математичний), розроблення карт та маршрутів, якими мандрував герой (природний, просторовий) тощо.

Урахування схильностей кожного здобувача при розробці завдань та створенні плану заняття зумовлює доступність навчального матеріалу, спричинює кращу інтеграцію здобувачів до групової форми роботи в межах уроку, забезпечує змогу відчувати свою спроможність, подолати страх перед невизначеністю, пережити успіх після виконаного завдання. А отже, впровадження концепції множинного інтелекту сприятиме гнучкості у виробленні компетенцій здобувачів, формуванню їхньої внутрішньої мотивації навчання.

Пропонуємо можливий алгоритм впровадження навчальної методики з урахуванням теорії множинного інтелекту:

- визначення індивідуального профілю множинного інтелекту учнів (із залученням шкільного психолога) шляхом спостереження за учнями;
- визначення конкретних освітніх цілей, співвіднесення їх з індивідуальними профілями здобувачів;

- розробка дизайну освітнього процесу (створення опорних таблиць, схем, малюнків, елементів завдань, підбір цифрових застосунків, програм тощо);
- розробка завдань з урахуванням множинного інтелекту здобувачів до кожної теми/уроку;
- вхідне діагностування здобувачів – з метою розуміння рівня сформованості компетентностей;
- інтеграція освітнього дизайну та завдань в навчальну діяльність учнів з урахуванням можливості вільного вибору завдань здобувачами;
- розширення палітри методів розвивального оцінювання учнів;
- підсумкове діагностування здобувачів, корекція методів та прийомів навчання.

Висновки. Отже, упровадження концепції множинного інтелекту зумовлює можливості для вирішення проблеми якості освітнього процесу, адже створює умови, що сприяють самопізнанню здобувачів, урахуванню зони найближчого розвитку кожного учня, забезпечує доступність навчального матеріалу. У широкому розумінні – практичне впровадження концепції множинного інтелекту є одним із аспектів формування безбар'єрного освітнього середовища сучасного українського закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (з останніми змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4574-IX від 21.08.2025](#), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.10.2025)).
2. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами прийнята Всесвітньою конференцією щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість. Саламанка, Іспанія, 7-10 червня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text (дата звернення: 12.10.2025).

3. Цілі сталого розвитку ООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 12.10.2025).
4. Cotan A., Aguirre A., Morgado B., Melero N. Methodological strategies of faculty members: moving toward inclusive pedagogy in higher education. *Sustainability*. 2021. № 13 (6). P. 113. Available at: <https://doi.org/10.3390/su13063031>
5. Kornhaber M. L. (2020). The theory of multiple intelligences. In R. J. Sternberg (Ed.). *The Cambridge handbook of intelligence* (pp. 659–678). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108770422.028>
6. Marenus M. Gardner's Theory of Multiple Intelligences. *Simply Psychology*. March 26, 2025. URL; <https://www.simplypsychology.org/multiple-intelligences.html> (дата звернення: 12.10.2025).